

Přístrojové vybavení pro detekci absorpce a fluorescence

Fluorescenční metody ve vědách o živé přírodě

Ctirad Hofr

Absorpce

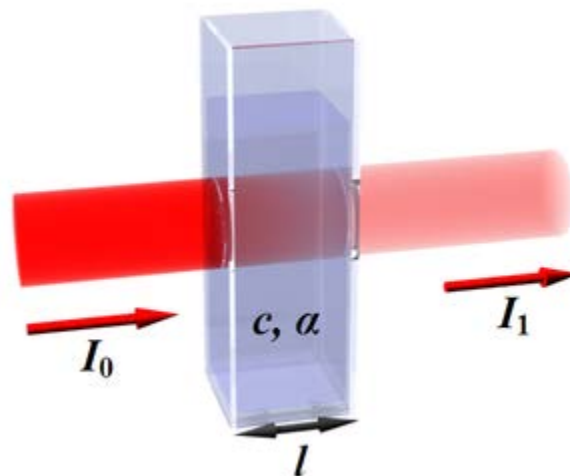
- Látka pohlcuje světlo
- Pro absorpci monochromatického světla

- **Lambert-Beerův zákon:**

Absorbance je přímo úměrná koncentraci a tloušťce vrstvy roztoku

$$A = \varepsilon \cdot c \cdot l = \log_{10} \frac{I_0}{I} \quad I = I_0 \cdot 10^{-\varepsilon \cdot c \cdot l}$$

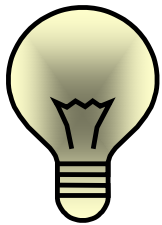
ε =molární extinční koeficient látky, c -koncentrace, l -délka optické dráhy

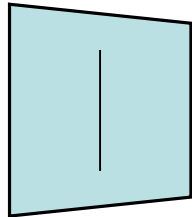
SpektroFOTOmetr

- Příklad pro měření absorpce světla vzorkem
Absorbance je měřena při různých vlnových délkách

Výsledkem je absorpční spektrum látky

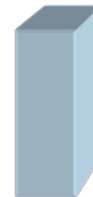
zdroj

štěrbina

výběr vlnové délky

vzorek

detektor

Zdroje záření a jejich použití

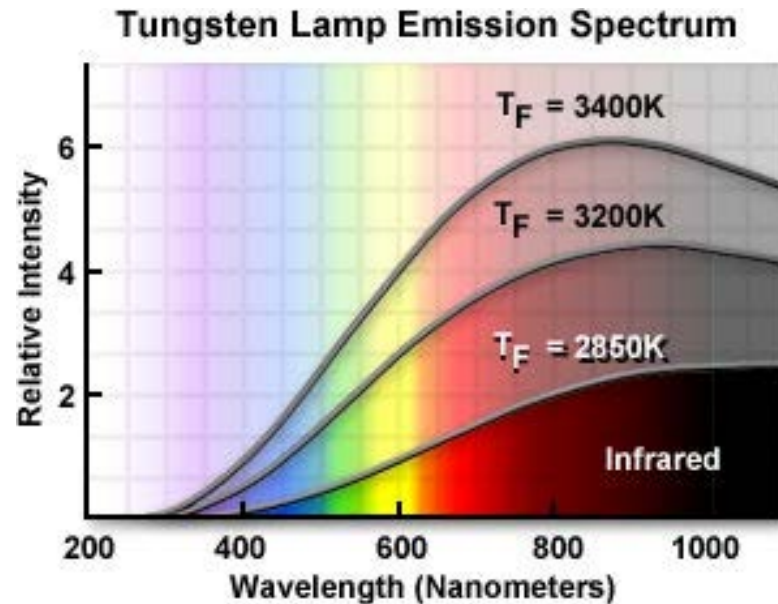
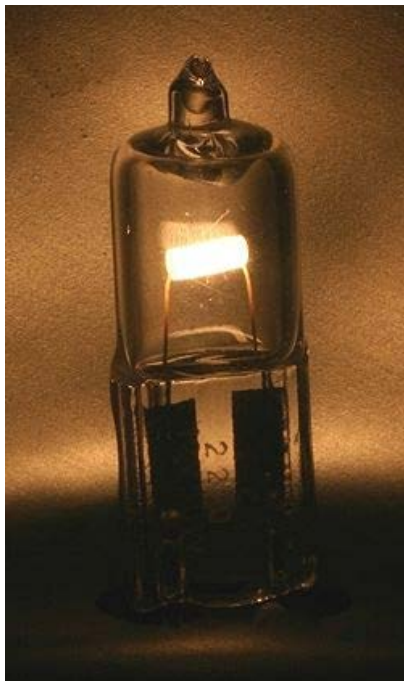
- **Wolframová žárovka** (měření absorpce ve viditelném spektru)
- **Deuteriová lampa** (měření absorpce v UV spektru)
- **Xenonová výbojka** (zdroj pro časově ustálenou fluorescenci)

Pulzní zdroje pro časově proměnnou fluorescenci

- Laser
- LD a LED diody

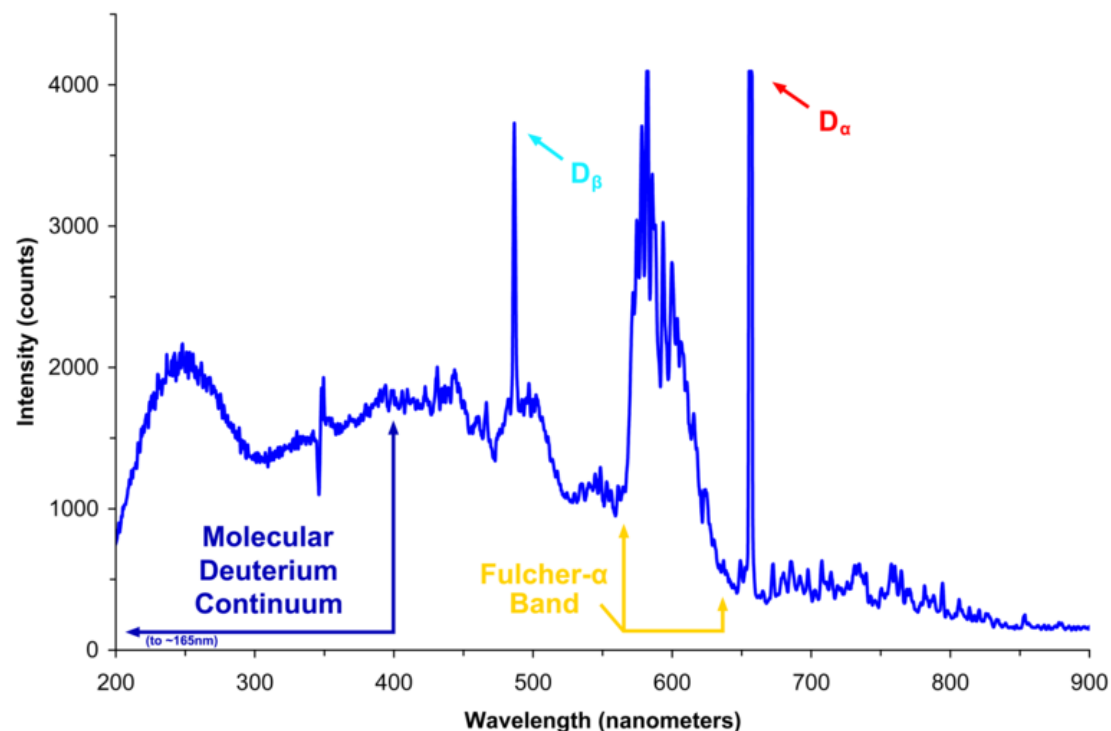
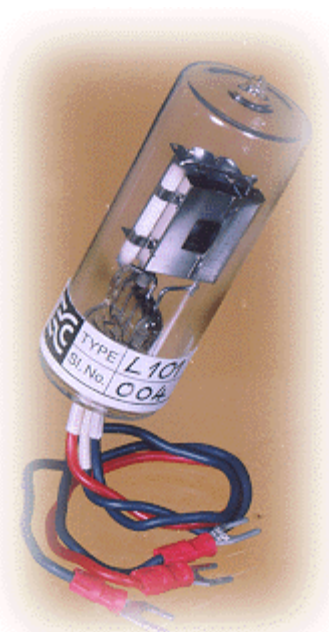
Wolframová žárovka - viditelné spektrum

Skleněná baňka naplněná inertním plynem. Uvnitř je wolframové vlákno, které je zahříváno stejnosměrným proudem. Produkuje velké množství tepla. Pouze 5-10 % energie se uvolňuje ve formě světla.

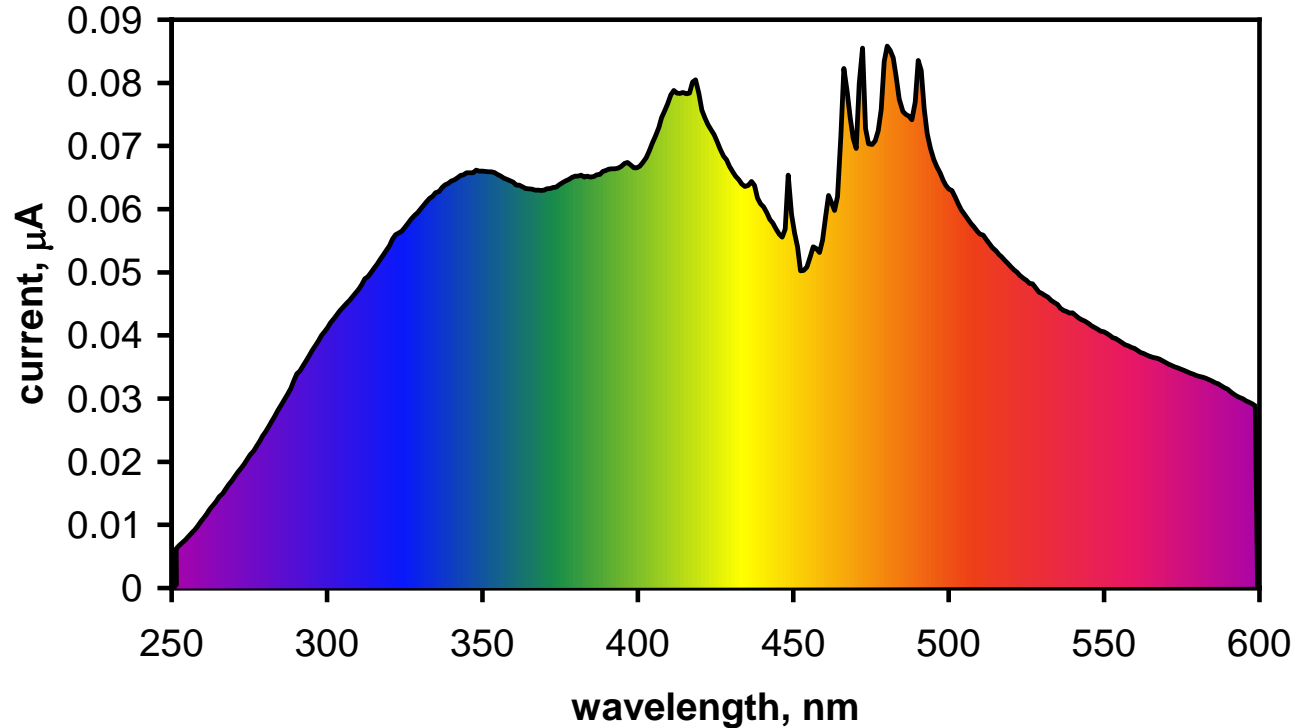
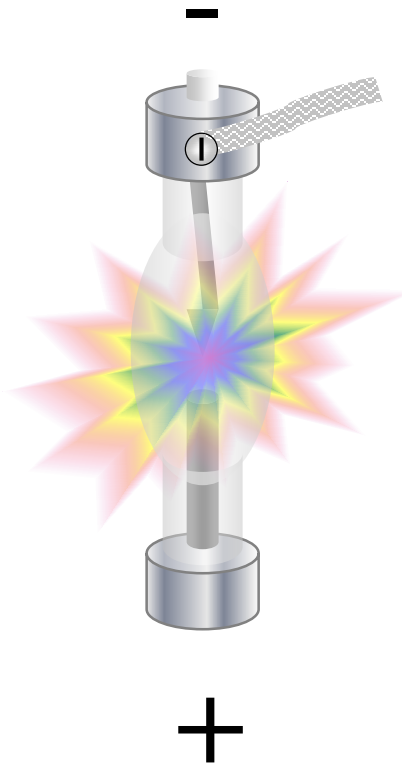
Deuteriová lampa

- Nízkotlaký zdroj vhodný zejména pro UV oblast záření (160-400 nm)
- Plněná deuteriem v plynném stavu

Xenonová výbojka

Xenon Arc Lamp (XB0), relativně hladké spektrum
220nm – 1000nm

Poskytnuto HORIBA Jobin Yvon

LASER

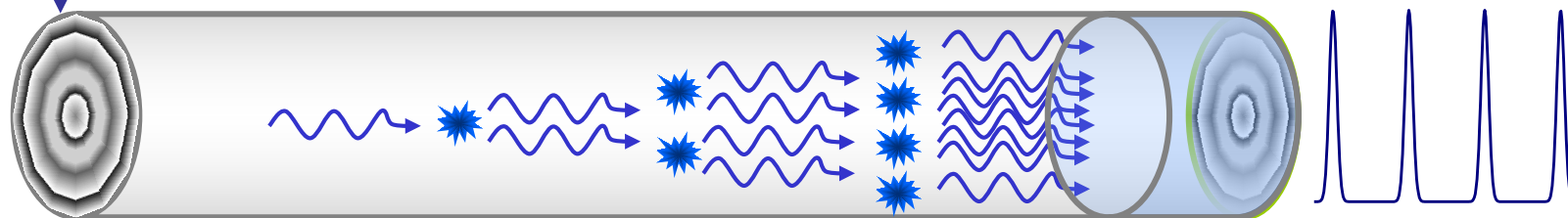
z anglického *Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation*, tj. 'zesilování světla pomocí stimulované emise záření'

- Většina molekul látky musí být v excitovaném stavu
- Po absorpci světla dojde ke stimulaci molekuly a ta vyzáří foton
- Fotony následně způsobí emisi dvojnásobného množství fotonů
- Všechny fotony mají stejnou energii i vlnovou délku a emitované světlo má stejnou barvu – je monochromatické a je také koherentní

zrcadlo

zrcadlo
(částečně propustné)

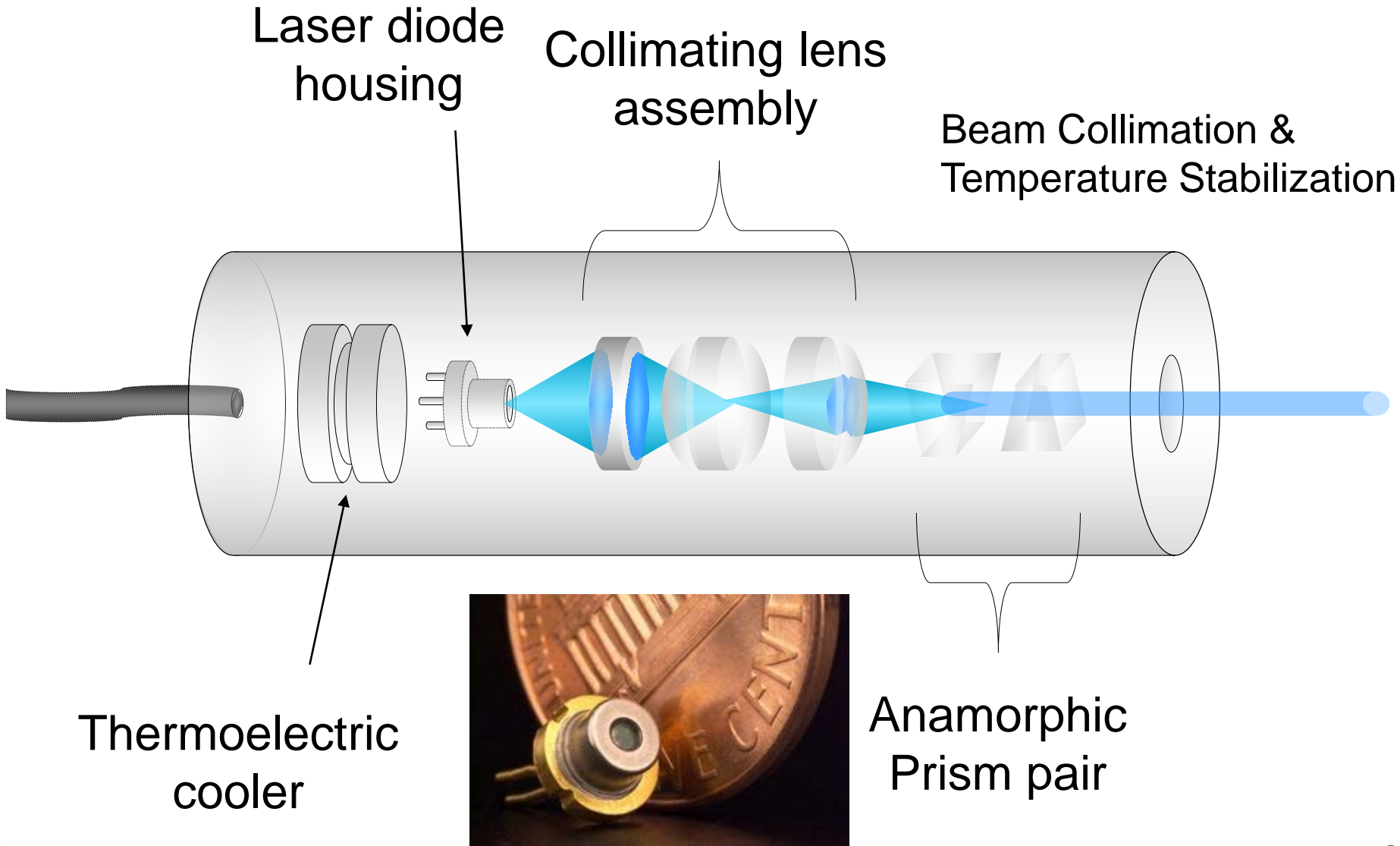
pulsy

- Látce je neustále dodávána energie, aby byly molekuly stále v excitovaném stavu
- Fotony se odrážejí uvnitř prostoru mezi dvěma zrcadly
- Fotony v pulzech procházejí částečně propustným zrcadlem
- Vzdálenost pulzů je dána velikostí prostoru mezi zrcadly a rychlostí cyklu
- Spektrum je čarové - pouze jedna vlnová délka

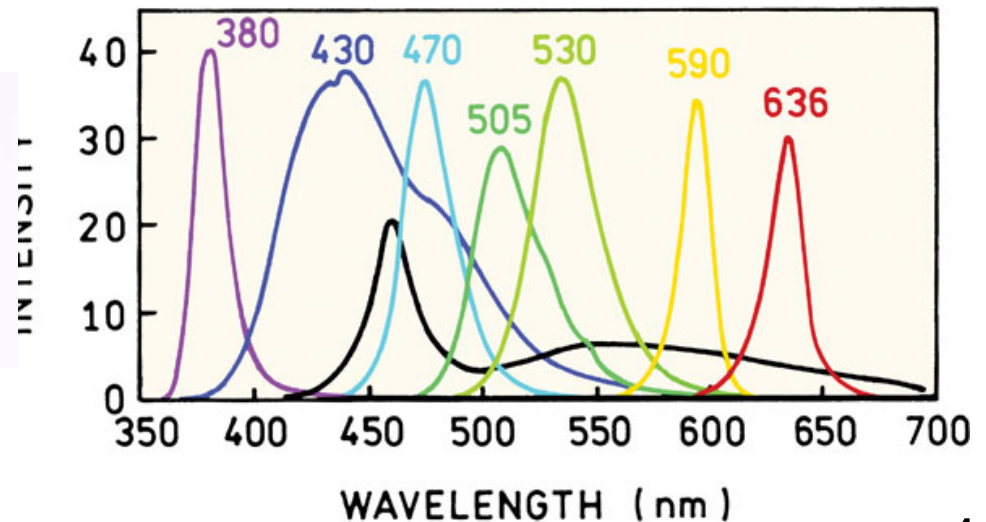
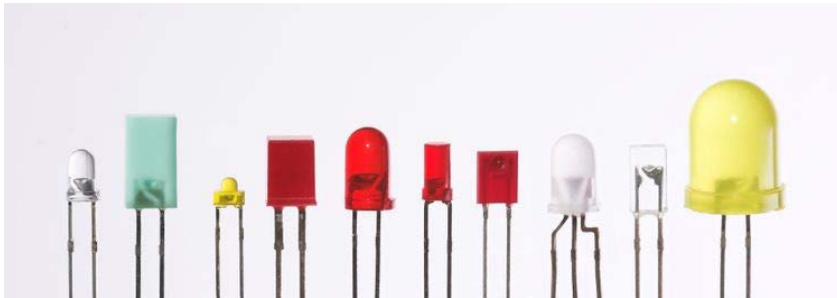
LD - Laser Diode

LED

Light Emitting Diode

- nízký příkon
- vysoká účinnost
- dostatečně úzký spektrální rozsah

Zdroje záření a jejich použití

- Wolframová žárovka (měření absorpce ve viditelném spektru)
- Deuteriová lampa (měření absorpce v UV spektru)
- Xenonová výbojka (zdroj pro časově ustálenou fluorescenci)

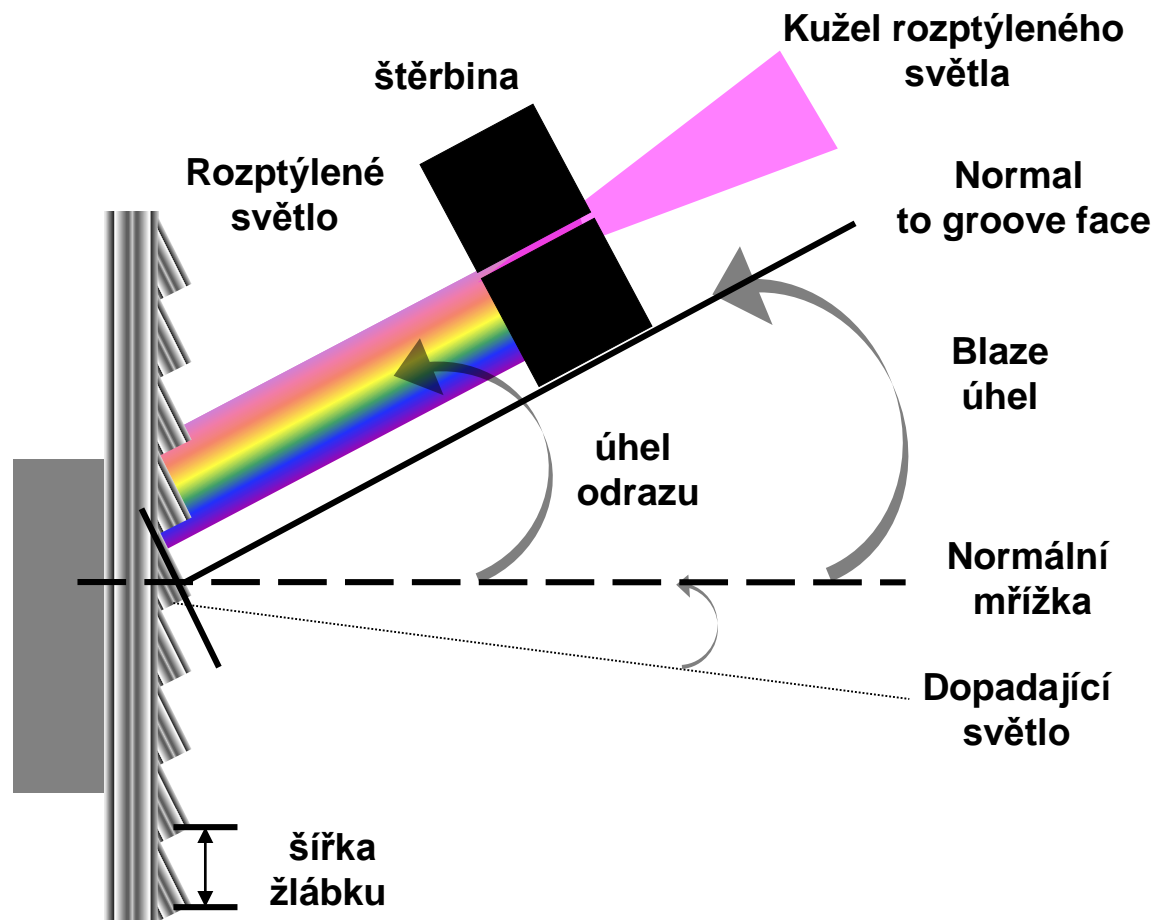

Pulzní zdroje pro časově proměnnou fluorescenci:

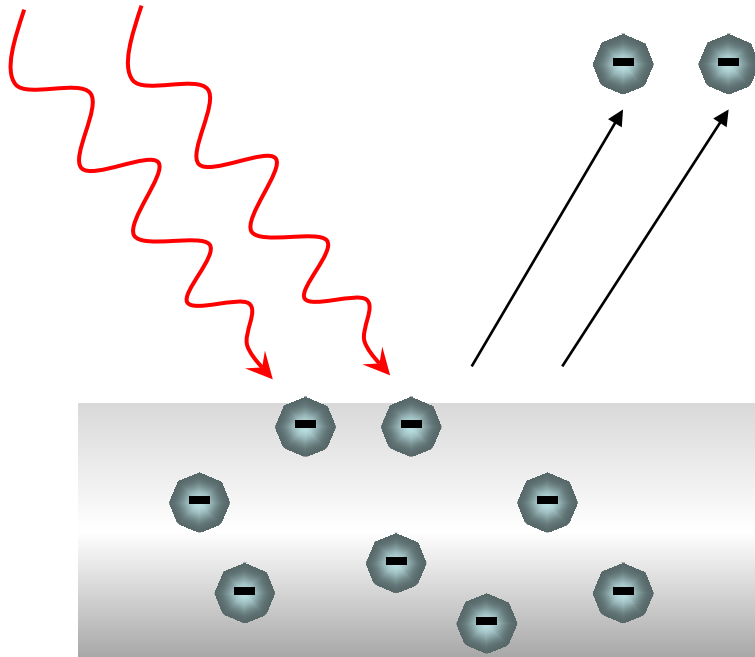
- Laser
- LD a LED diody

Monochromátor

Využívá rozptylu světla a vybírá ze spektra vlnovou délku nebo jejich rozsah

Fotoelektrický jev

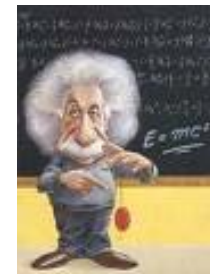
$$hf = W + E_k$$

W – energie potřebná k
vyražení elektronu

E_k -Kinetická energie volného
elektronu po vyražení

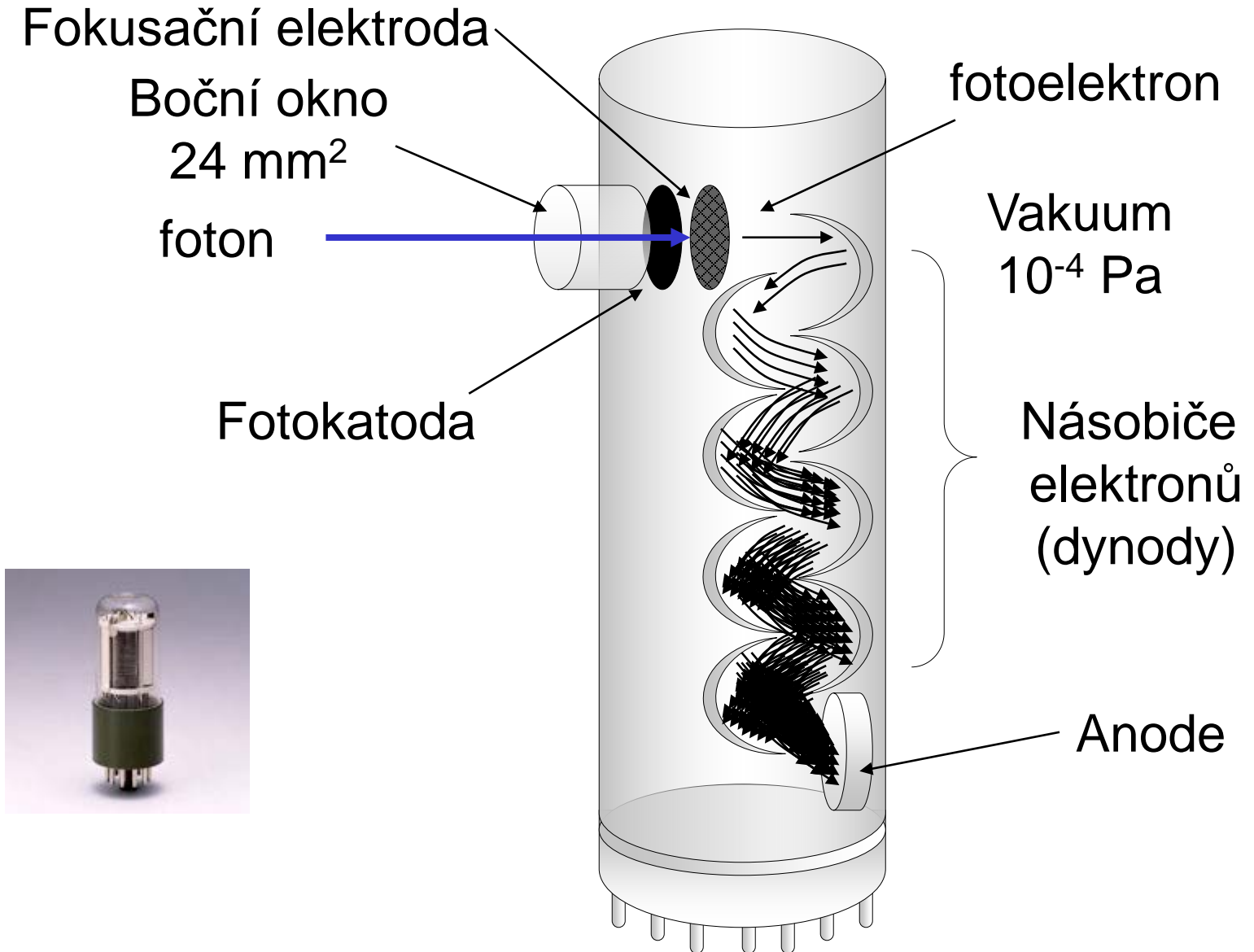
Nobelova cena

A. Einstein, 1921

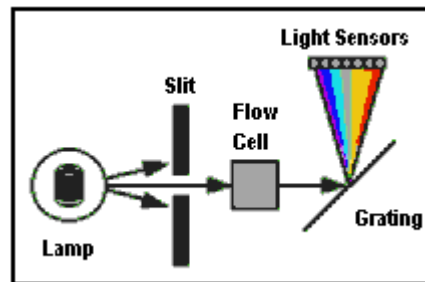
<http://www.youtube.com/watch?v=v5h3h2E4z2Q>

Detektor – fotonásobič (PMT)

Diode array detektor

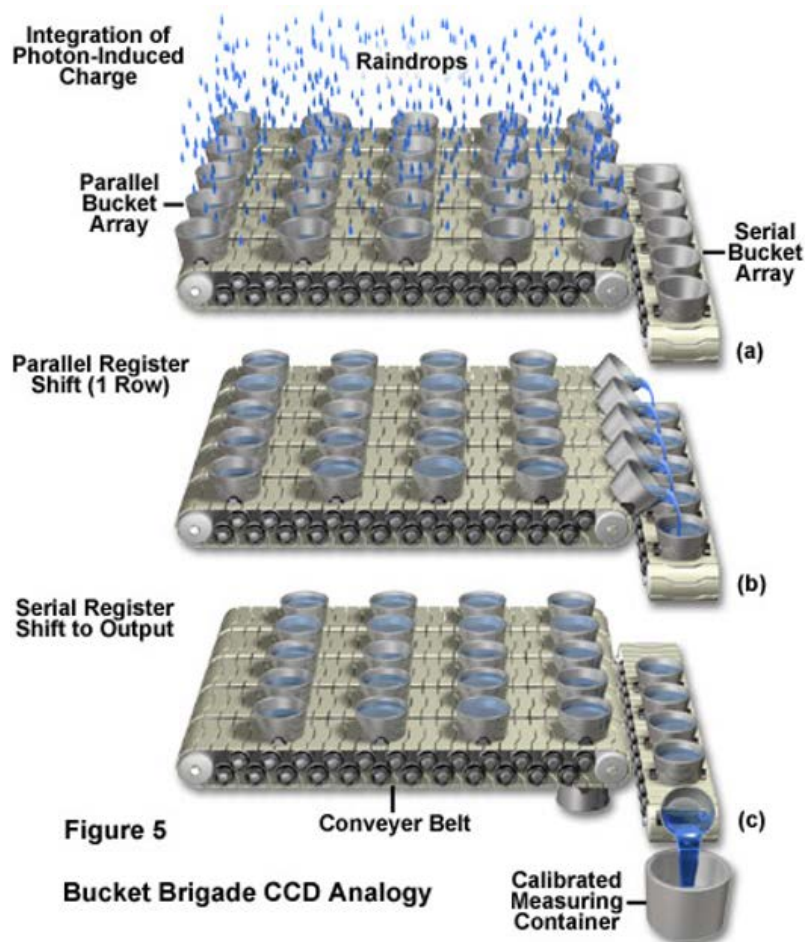
- Pás světlocitlivých diod
- Na každou diodu dopadá světlo o daném rozsahu vlnových délek
- Výhoda: najednou se snímá celé spektrum

http://www.youtube.com/watch?v=zbTM36_7jlg&feature=related

CCD detektor

Charge Coupled Device

- světlo= fotony (kapky) dopadají na elektrody, uvolňují elektrony, které se akumulují ve formě náboje
- po ukončení expozice (integračního času) je akumulovaný náboj z každého pixelu (bodu na detektoru) postupně po řadách přesunut na krajní detekční seriové pole (registru)

c) Náboj z každého pixelu je pak změřen a převeden na el. napětí

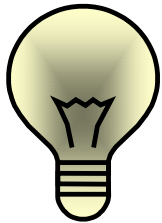
Výsledkem je obraz světlých pixelů a tmavých pixelů podle velikosti napětí tj. podle počtu fotonů, které dopadly do daného bodu

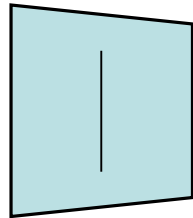
Jak pracuje CCD

Animované schéma spektrofotometru

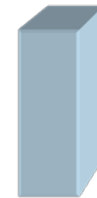
Wolframová
žárovka(Vis)/
deuteriová lampa
(UV)

štěrbina

mřížkový
monochromátor

Kyveta z
UV/Vis
propustného
skla

Fotonásobič

<http://www.youtube.com/watch?v=pxC6F7bK8CU>

Nanodrop

NanoDrop 1000 Specifications

Sample size	1 microliter
Path lengths	1mm and 0.2mm
Light Source	Xenon flash lamp
Detector Type	2048-element linear silicon CCD
Wavelength range	220-750 nm
Wavelength accuracy	1nm
Wavelength resolution	3nm (FWHM at Hg 546 nm)
Absorbance Precision	0.003 absorbance (1mm path)
Absorbance Accuracy	2% (at .76 absorbance at 257 nm)
Absorbance Range	0.02-75 (10mm equivalent absorbance)
Detection Limit	2 ng/microliter (dsDNA)
Maximum Concentration	3700 ng/microliter (dsDNA)
Measurement Cycle Time	10 seconds
Dimensions (footprint)	20cm X 14cm
Weight	1.6 kg

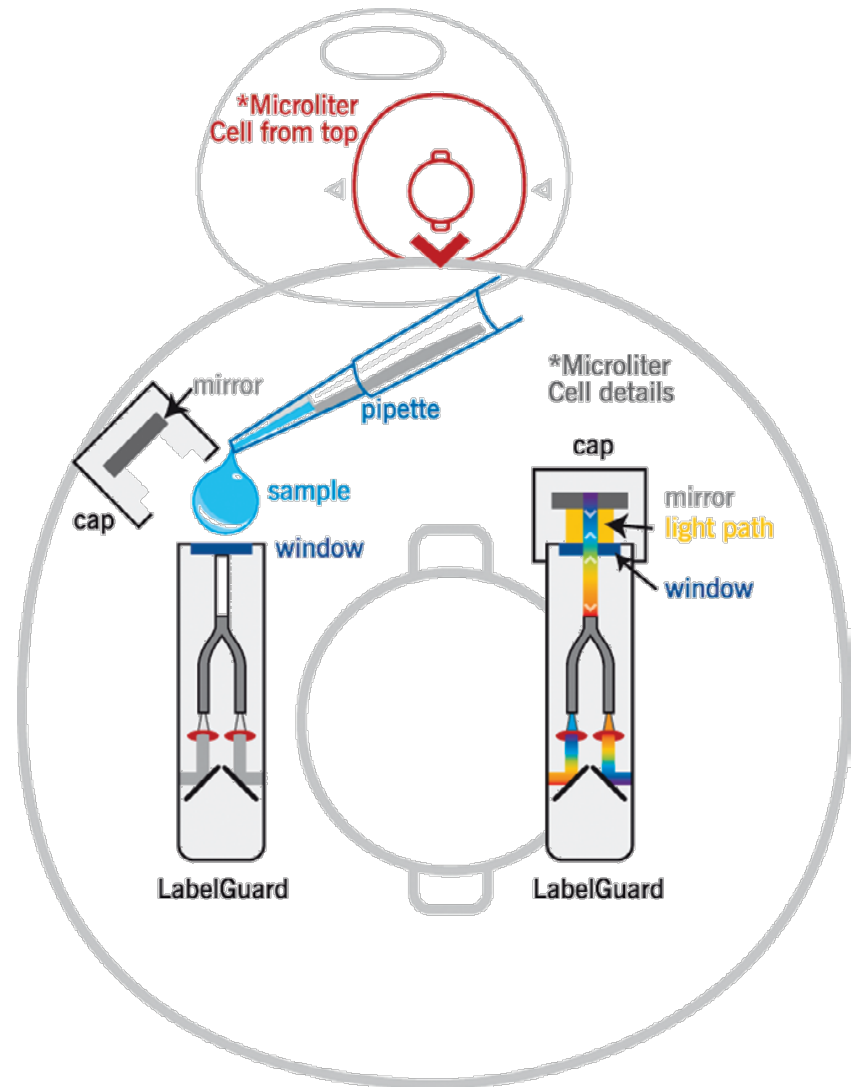
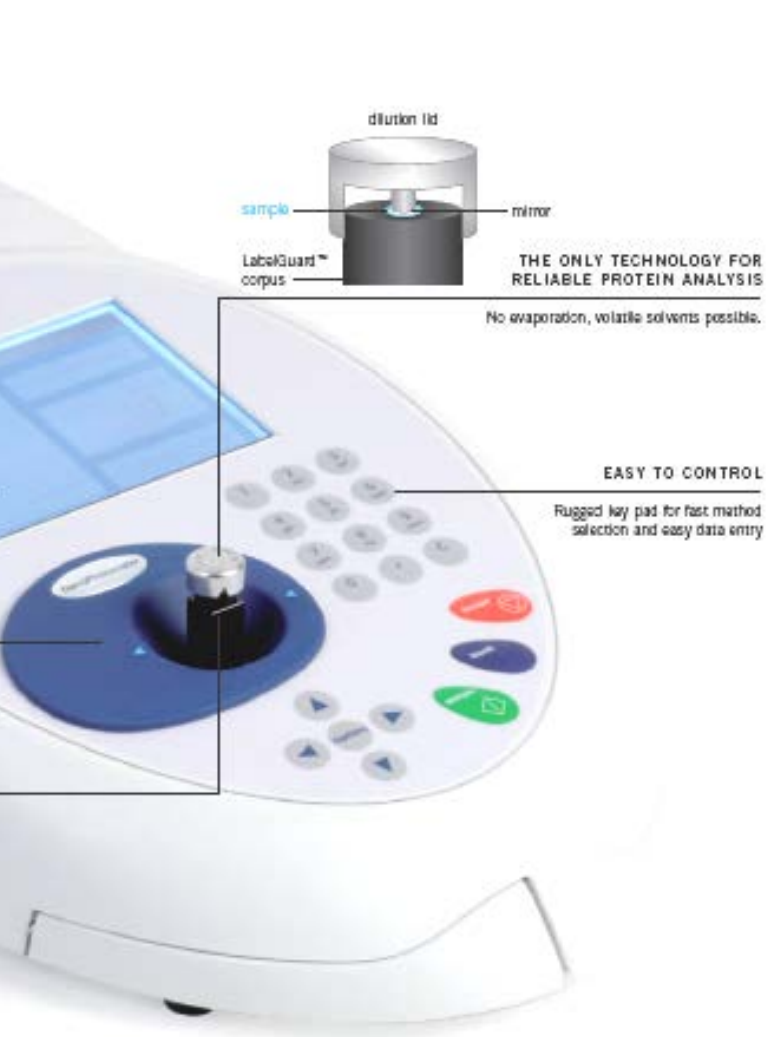
<http://www.nanodrop.com/LikeItsHotVideo.aspx>

The NanoPhotometer™

Complete solution for submicroliter and standard volume applications

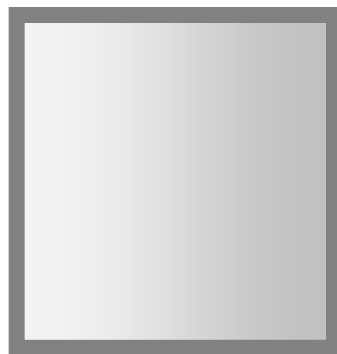
Nanophotometer

Geometrie při měření absorbance

Dopadající
světlo

Kyveta
shora

Procházející
světlo

Použitelný rozsah pro měření absorbance

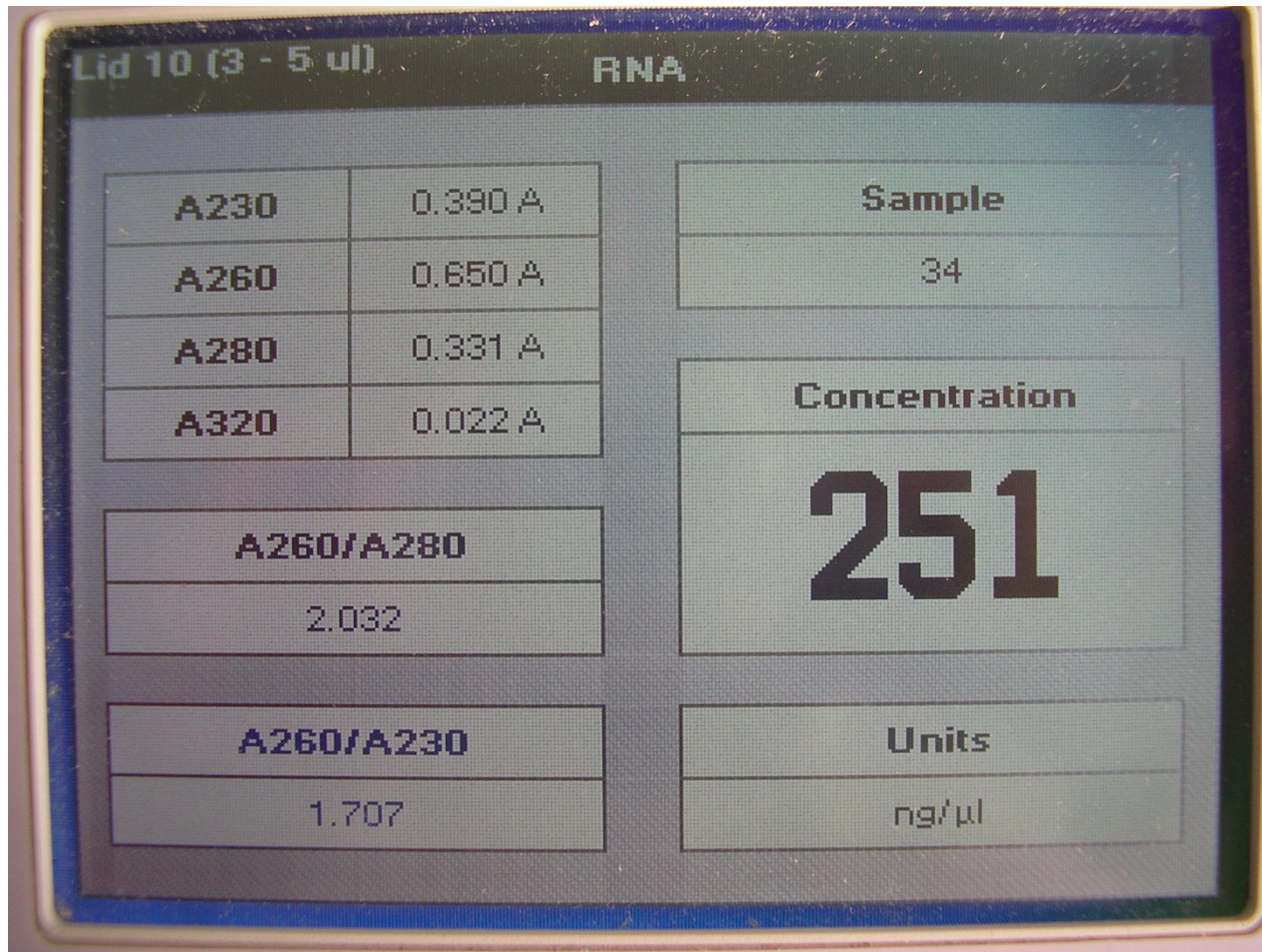
Rozsah s lineární odezvou: tj. že platí $ABS = c\epsilon l$

$$ABS = 0.1 - 1.0$$

Nejpřesnější oblast: tzn. na hodnoty se
můžeme nejvíce spolehnout v intervalu

$$ABS = 0.3 - 0.7$$

Co sledovat při měření?

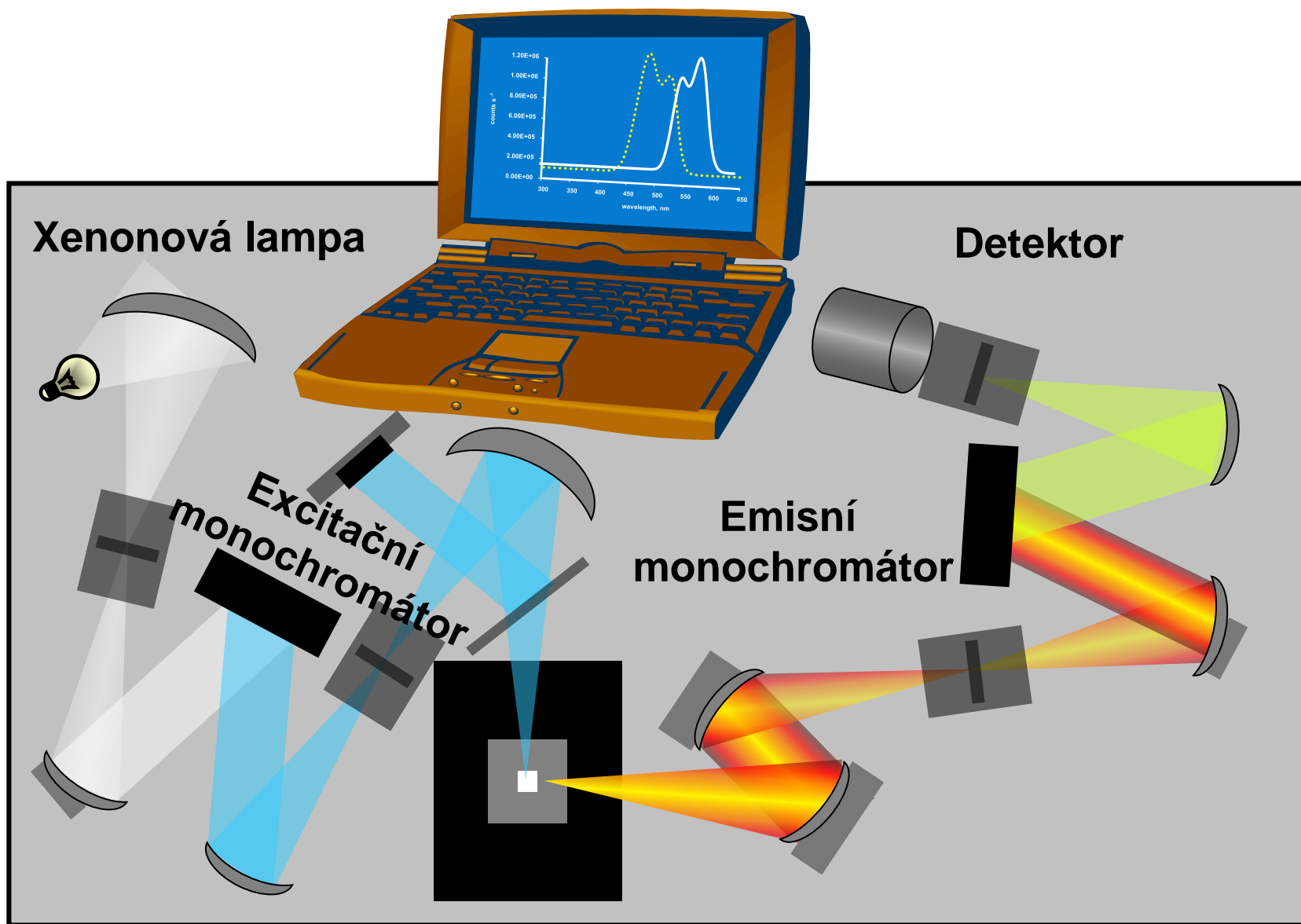

Přístroje pro měření fluorescence

1. **spektrofluorimetry** – měří střední signál celého vzorku umístěného obvykle v kyvetě nebo v jamce mikrodestičky
2. **fluorescenční skenery** (včetně čteček mikrodestiček) – měří fluorescenci dvojrozměrných makroskopických objektů (elektroforetické gely, bloty, chromatogramy)
3. **fluorescenční mikroskopy** – umožňují pozorovat fluorescenci dvoj- nebo trojrozměrných mikroskopických objektů
4. **průtokové cytometry** – měří fluorescenci velkého množství jednotlivých buněk a umožňují identifikaci a separaci jejich subpopulací

SpektroFLUOROmetr

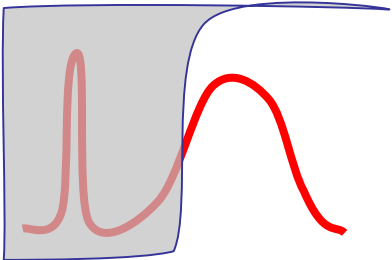
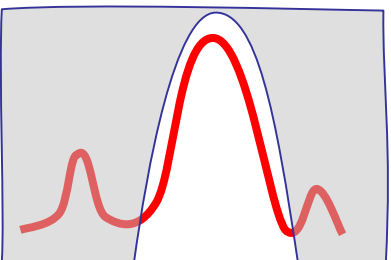
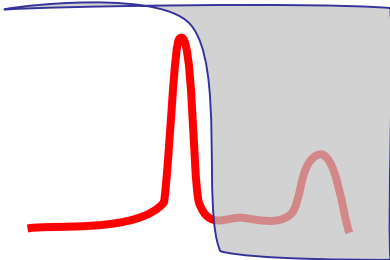
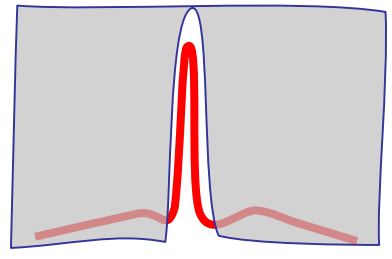
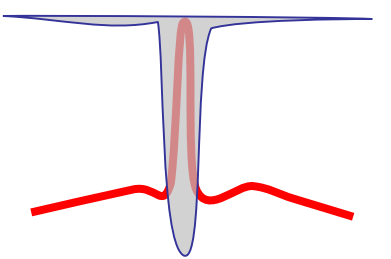
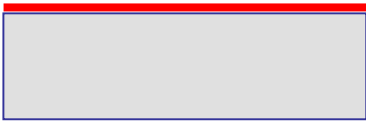

Filtry

Výhody ve srovnání s monochromátorem:

Levné, kompaktní, vysoce účinné, vysoce propustné

Nevýhody: nejsou nastavitelné, často se specifickými požadavky, přístroj jich pojme limitované množství (karusel), mají vnitřní fluorescenci

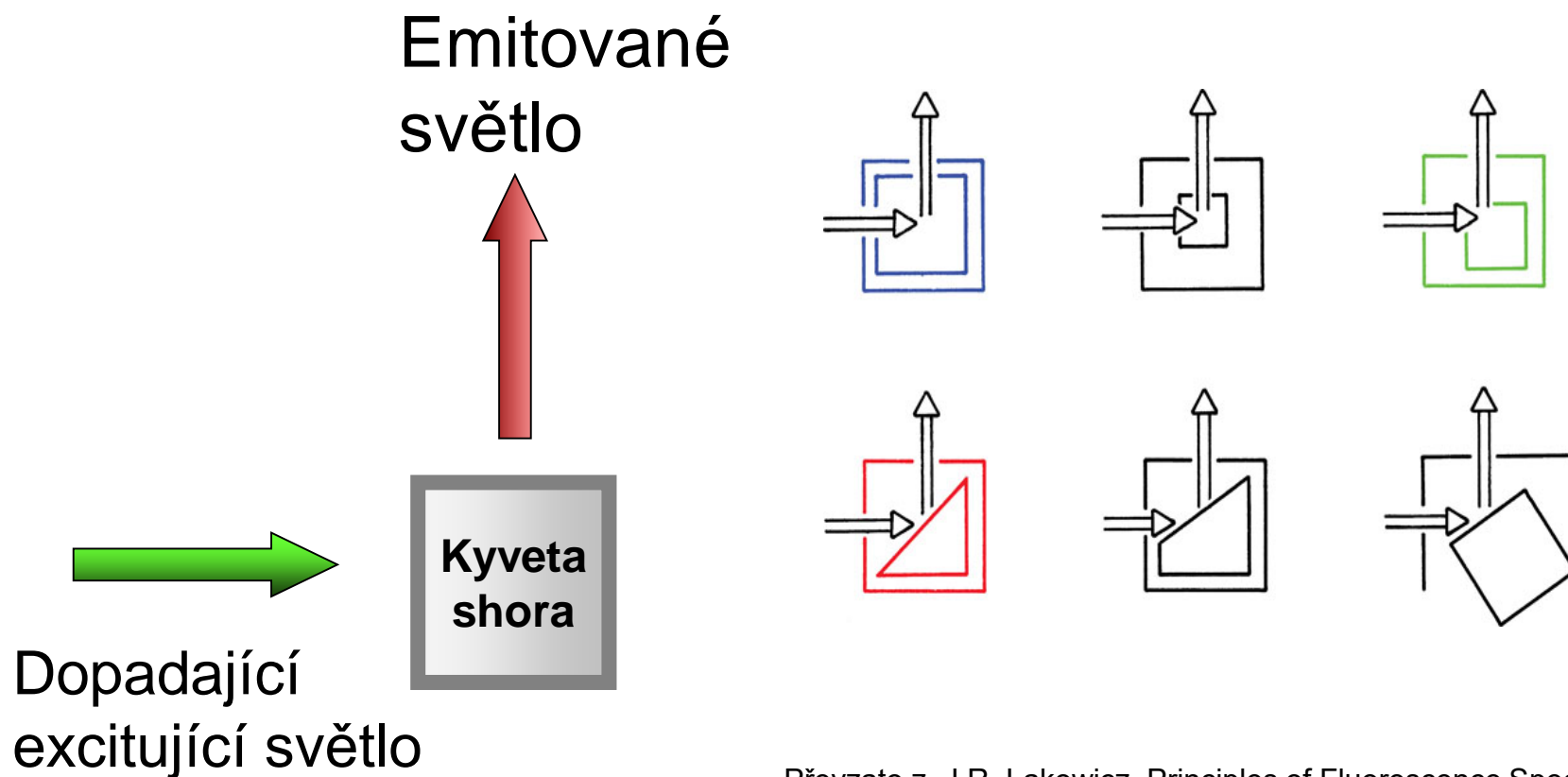
Cut-off or long pass	Band-pass	Short-pass
		
Clean-up	Notch	N.D Snížení intenzity
		

Zdroje světla a filtry barevně

Molecular Probes Tutorial Series—Overview of Filters and Light Sources

<https://www.youtube.com/watch?v=xJGmARfBasU>

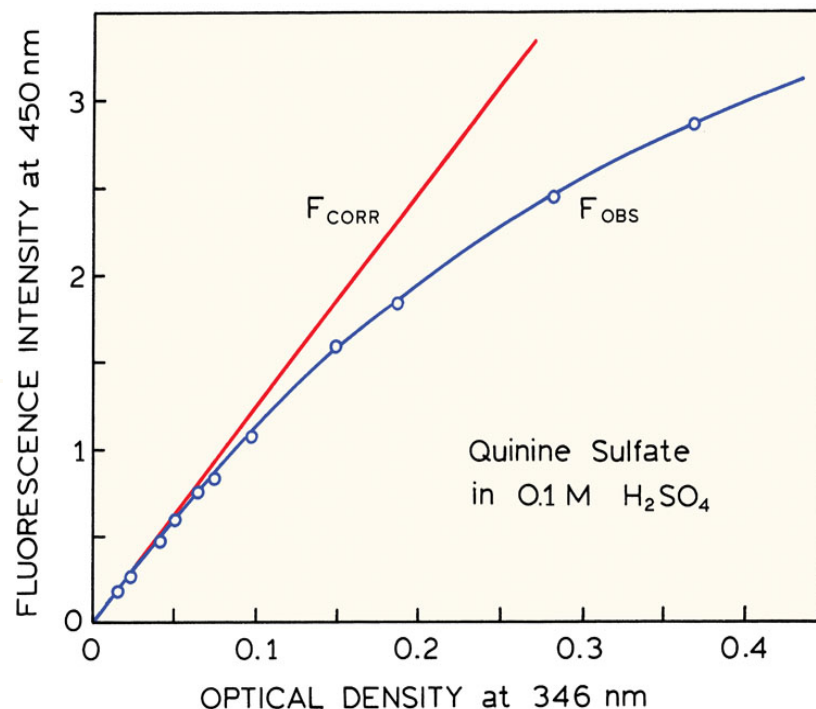
Geometrie při měření fluorescence

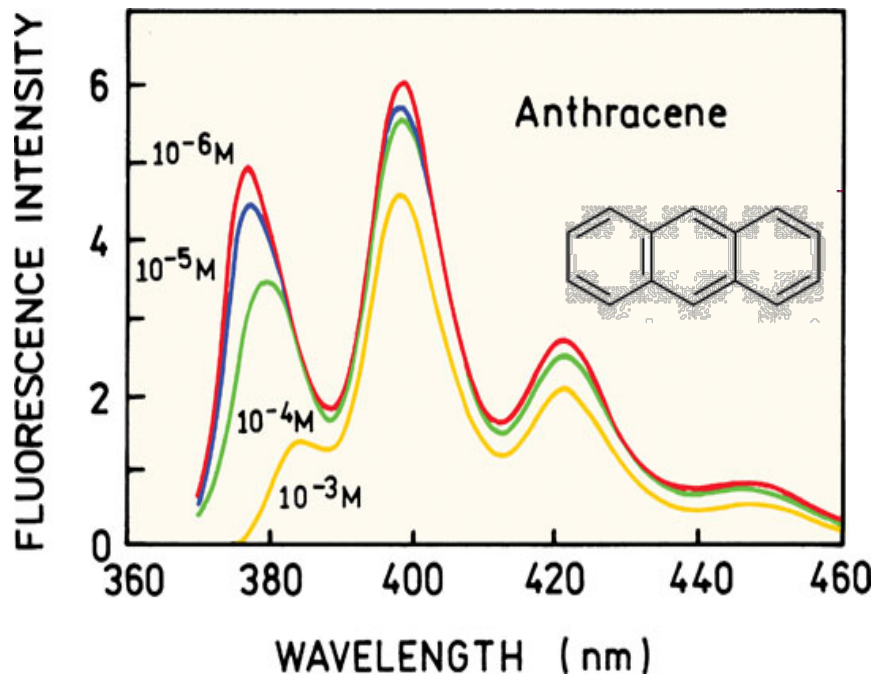
Převzato z J.R. Lakowicz, Principles of Fluorescence Spectroscopy, Third Edition, Springer, 2006

Efekt vnitřního filtru

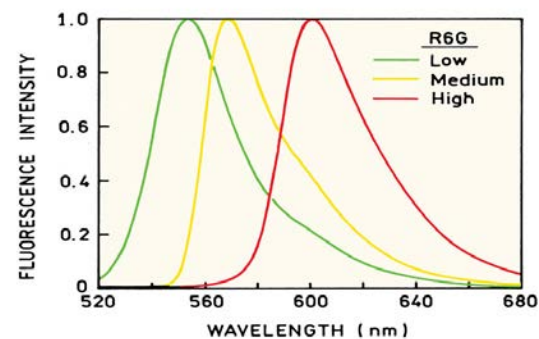
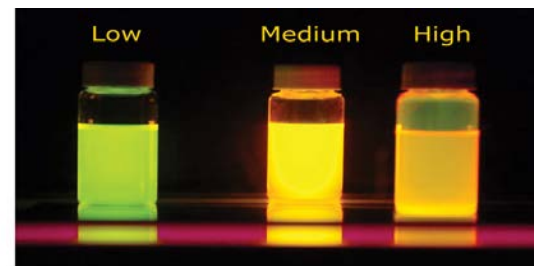
Intenzita fluorescence se při určité hodnotě absorbance (zpravidla od Abs kolem 0,1) začíná chovat nelineárně. To je způsobeno tím, že vrstvy vzorku vzdálenější od roviny dopadu budícího záření na vzorek jsou excitovány nižší intenzitou světla, neboť část budícího záření je absorbována povrchovými vrstvami. Tato chyba se projevuje jen u silněji absorbujících roztoků, ale při přesném měření kvantových výtěžků je nutno ji vždy uvažovat a korigovat.

Vliv koncentrace fluoroforu na tvar a polohu jeho emisního spektra

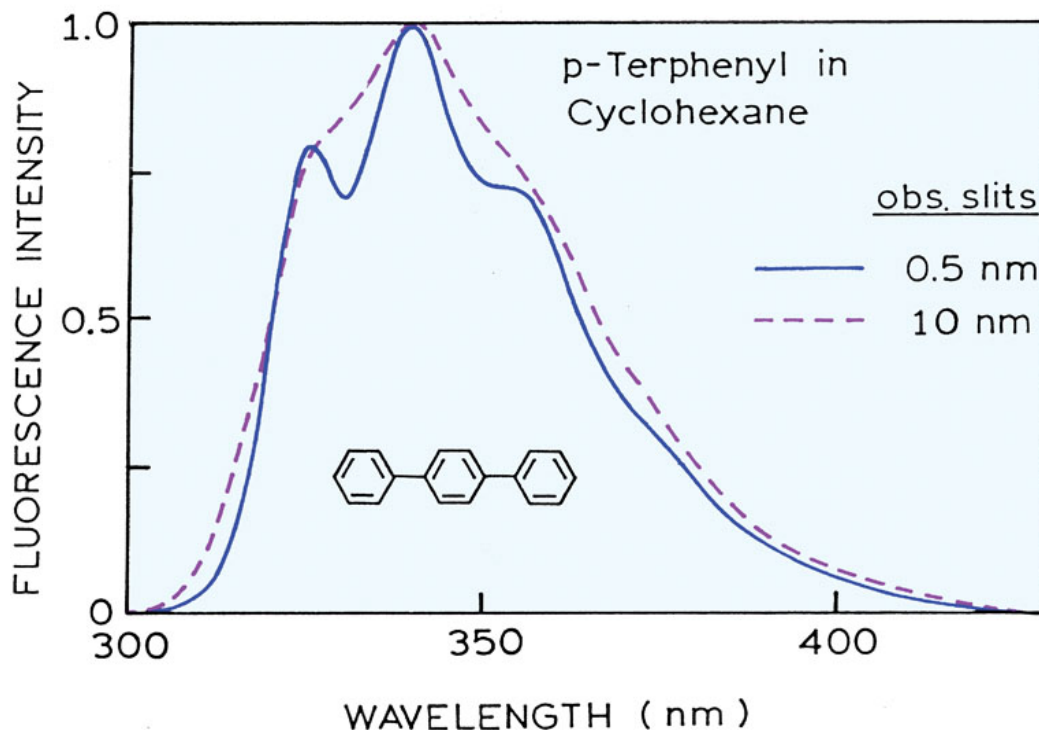

Vysoká koncentrace způsobuje snížení emisního signálu u nižších vlnových délek u antracenu. To je způsobeno zpětnou absorpcí fluorescence antracemem v oblasti, kde se spektrum absorpční a emisní nejvíce překrývají tj. v oblasti 370-400 nm.

Největší vliv koncentrace na emisní spektrum je pozorován u fluoroforu s malým Stokesovým posunem – velkým překryvem absorpčního a emisního spektra. Obrázek u ukazuje tři koncentrace Rhodaminu 6G vzrůstající zleva do prava a příslušnou změnu barvy emitovaného světla. Tento efekt pozorujeme díky reabsorpci kratších vlnových délek z emisního spektra. To posouvá celé spektrum k delším vlnovým délkám při vyšších koncentracích fluoroforu.

Vliv nastavení šířky štěrbin na tvar spektra

Převzato z J.R. Lakowicz, Principles of Fluorescence Spectroscopy, Third Edition, Springer, 2006

Časté chyby při přípravě fluorescenčních vzorků

- Koncentrace fluoroforu je příliš vysoká – používejte zředěné roztoky s Abs pod 0.05
- Kontaminace rozpouštědla nebo kyvety
- u neznámého vzorku vždy ověřujte pozadí
tj. změřte fluorescenční spektrum samotné kyvety pouze s rozpouštědlem
- Pevné částice v roztoku – přefiltrujte roztok

Dokumentační systém

„inteligentní temná komora“

Umožňuje stanovit hodnotu lokální optické absorpce i fluorescence

Zdrojem univerzálního budícího záření je zpravidla transiluminátor, který emituje v UV oblasti.

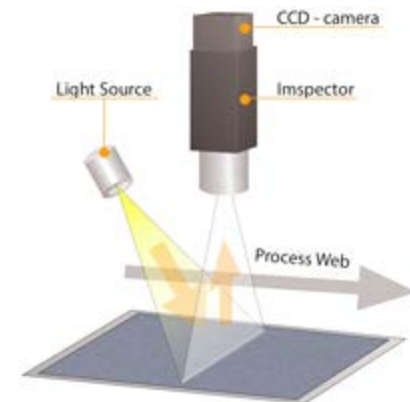
Zdrojem selektivního budícího záření jsou LED diody na bočních stranách

Emise je sledována (digitálním) fotoaparátem nebo chlazeným CCD detektorem

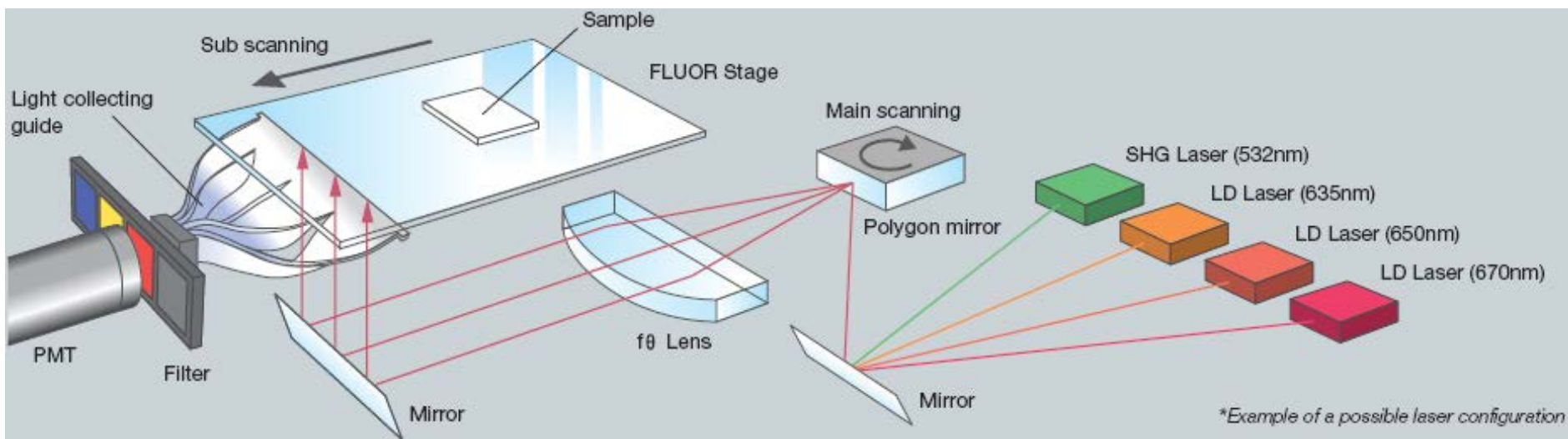
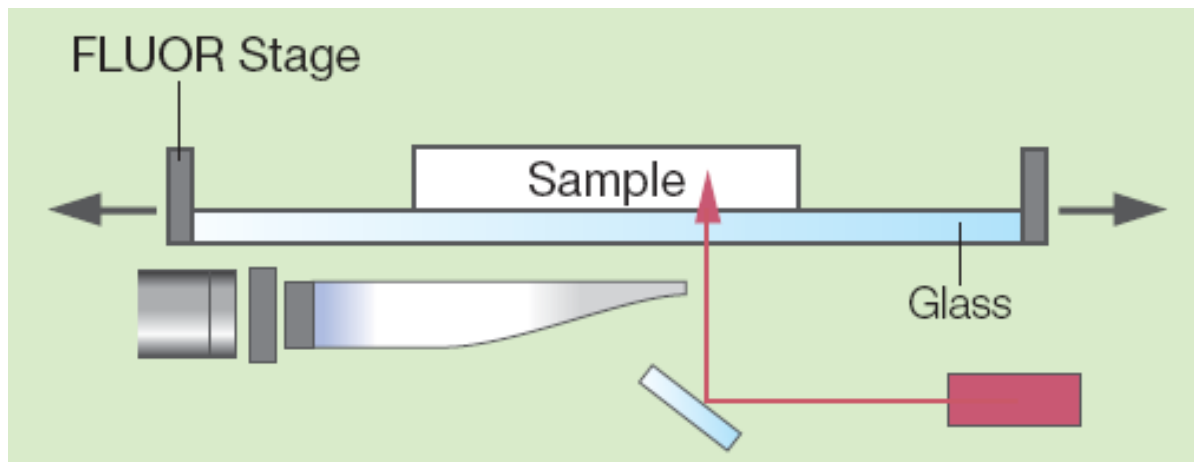

Fluorescenční scanner

- Snímá oblast a sleduje závislost intenzity emise fluorescence při daném excitačním záření
- Používá se k detekci fluorescenčně značených a barvených molekul po elektroforetické separaci

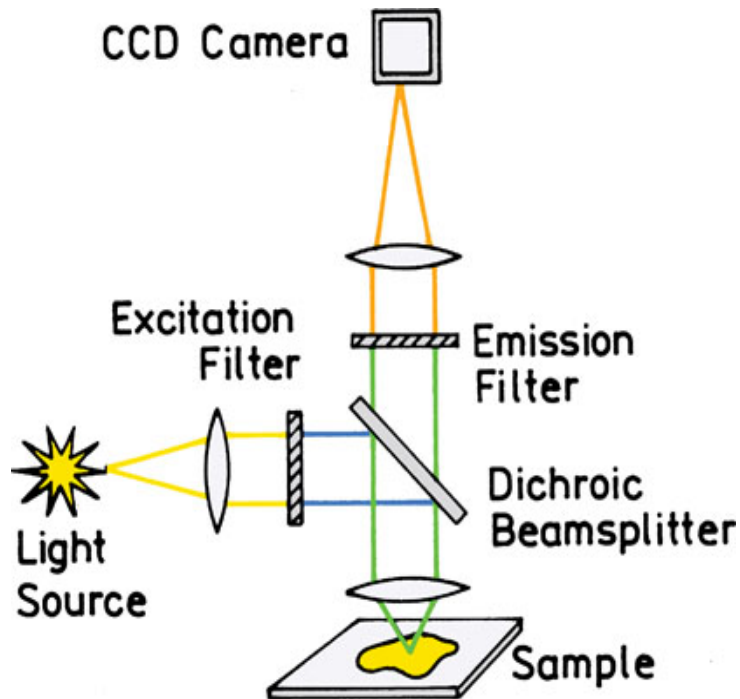
Fluorescenční scanner - schéma

Fluorescenční mikroskop

Hlavní rozdíl oproti spektrometrům :

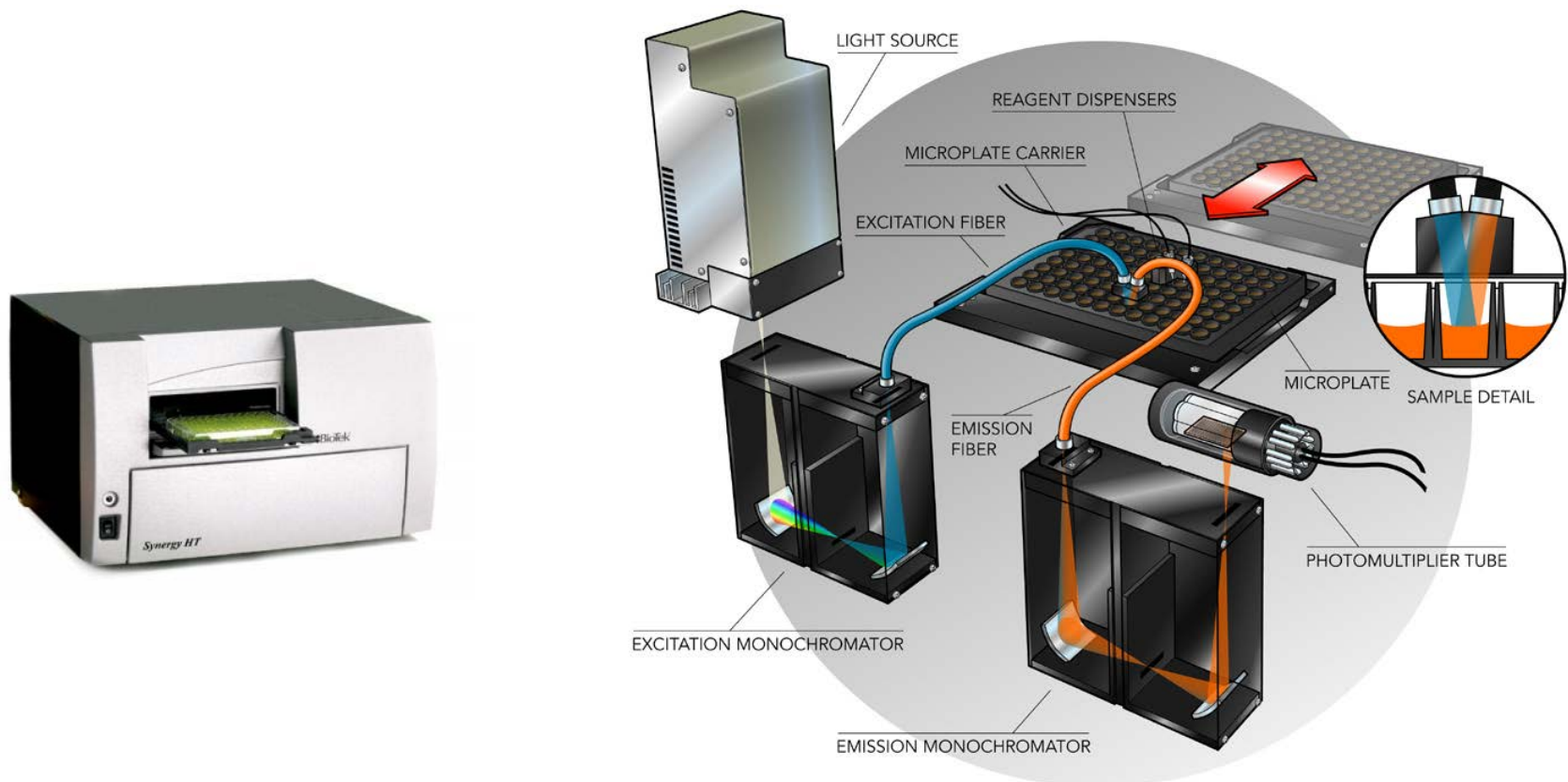
nepoužívá monochromátory, ale **excitační a emisní filtr**

Převzato z J.R. Lakowicz, Principles of Fluorescence Spectroscopy,
Third Edition, Springer, 2006

<http://micro.magnet.fsu.edu/primer/java/lightpaths/fluorescence/index.html>

Čtečka mikrodestiček

Převzato z přístrojové dokumentace
Biotek

Literatura

- Lakowicz J.R.: Principles of Fluorescence Spectroscopy. Third Edition, Springer + Business Media, New York, 2006.
- Fišar Z.: FLUORESCENČNÍ SPEKTROSKOPIE V NEUROVĚDÁCH
<http://www1.lf1.cuni.cz/~zfishar/fluorescence/Default.htm>

Poděkování

Grafika z knihy Principles o Fluorescence byla pro účely této přednášky laskavě poskytnuta profesorem J.R. Lakowitzem.